

DRŽAVNO TOČK. LISTO LJUBLJANA
Dobro 10. V. 1930
priloga

Poštnina plačana v gotovini.

CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN.

NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 5.

ŠTEV. 5.

MAJ 1930.

LETO XI.

Dr. Pogačnik:

Višji naš pastir pozdravljen!

*Višji naš pastir, pozdravljen!
Od Boga si k nam poslan.
Za Duhovnika postavljen,
med ovčice zveste zbran.*

*V ljubljanskih škofov vrsti dvajset osmi
osemdesetletnice praznuje slavje.*

*Topli veter po domovih in v vseh logih
prigovarja in sprašuje:
Kaj boš vrnil njemu, ki se tebi dal je
vsega in še vsak dan zate se žrtvuje.*

*O, človekovo življenje je ko njiva:
ko v življenje jo zbudi pomlad,
tiha samotari med sečmi,
pije tihih ros opojni hlad,
srka dih vetrov in solnca luč,
v gosto skriva se pomladno noč —
a potem, ko pride čas,
plodi in daje, vedno daje:
žanješ, spravljáš, ves od nje živiš,
pa nikoli ne izžmeš
do dna je.*

Nisi svojih dragih nade varal,
zase si samo let dvajset šest nabiral
in že — Jožef iz Egipta — na stežaj odpiral
drugim genija si svojega zaklade.

Kdor zna šteti, naj prešteje!
Kdor ima oči, naj gleda!
S prstom bom pokazal le dva cveta
— dobrim ena je dovolj beseda:
le v pastirske vtopi se sinode —
z božjim duhom vsaka je prežeta!
Le med vrtil motri Vidove zavode,
duše šteje tam, ki med njimi Kristus hodi.

Malo rečem, če besedo drzno rečem:
Kar je božjega pri nas, je Tvoje delo;
kar je krepkega, ob Tebi je cvetelo.

Mnogim roke si prek temena pokladal,
s posvečenjem breme jim sladko nalagal:
Tvojo misel, Tvojo voljo so vsem srcem nesli —
glej, po svojih si sinovih v srcih vseh zavladal!
Oče naroda in duš slovenskih,
moralni zapisati bi Ti v spominsko knjigo.

Naš si oče: s črko in besedo si nas hranil.
Naš pastir si: v težkih urah si ko lev nas branil.
O, kak dobro ono blagoslovljeno modrost poznaš:
v težkih in veselih dneh
med nami biti vedno in ves naš!

V vrsti Tvojih let desetkrat osem
srca vsa s Teboj se veselijo.
Srca naša danes vedro Ti zvenijo —
Ko zvonovi naši v majev dan,
srca vsa pojo Ti našo sladko pesem:
Višji naš pastir, pozdravljen,
od Boga si k nam poslan!
In vseh src voščila za to slavje
sklepajo se v eno, toplo željo:
Bog navrže naj Ti let število,
Bog naj podvoji Ti zdravo zdravje!

Ob 80 letnem jubileju škofa dr. Antona Bonaventure Jegliča.

Sv. Cerkev imenujemo apostolsko, ker izvira od apostolov in ker ima v vseh stoletjih v svoji sredi apostole, ki s svojim gorečim delovanjem omogočajo nadaljnji cvetoči razvoj kraljestva božjega na zemlji.

Tako moremo tudi v zgodovini našega vernega slovenskega naroda opazovati, kako mu je Previdnost božja v vseh dobah pošiljala vnete in goreče apostolske može. Sv. brata Ciril in Metod sta našim pradedom prižgala luč prave sv. vere; ž njo vred sta jim prinesla tudi pravo srečo in omiko.

1
8
5
0

1
9
3
0

In ko je vera med našimi predniki jela pojemati in ljubezen do Boga ugašati, ko je bila za slovenski narod velika nevarnost, da utone v protestantizmu, je Previdnost božja zopet poslala Slovincem apostola, velikega škofa Tomaža Hrena, ki je krivoverstvo v naši domovini docela zatrl.

Od tedaj je minulo tristo let. Vera, ki jo je Slovincem rešil škof Hren je ostala trdno zasidrana med našim narodom. Pa med kleno zrnje čistega nauka je mrzli jožefinizem in razbrzdano svobodomiselnost polagoma zaneslo med inteligenco versko brezbržnost med ljudstvo pa versko mlačnost.

Toda Bog vernih Slovencev ni zapustil. Poslal nam je ponovno gorečega apostolskega moža, ki nam je vero, katero sta našim pradedom prižgala sveta slovanska apostola in katero nam je obvaroval škof Tomaž Hren, poživil in utrdil. Prav isti dan, ko je papežev nuncij posvetil Tomaža Hrena za ljubljans-

skega škofa, isti dan na nedeljo Imena Marijinega 12. septembra 1897 je bil po preteku treh stoletij posvečen za ljubljanskega škofa sedanji vladika dr. Anton Bonaventura Jeglič. Več ko tri decenije prestoluje ljubljanski škofijski stolici in letošnji majnik obhaja svoj 80 letni rojstni jubilej.

Na god sv. Maksima, prvega ljubljanskega škofa, dne 29. majnika 1850 je bil rojen v Begunjah na Gorenjskem kot sin kmečkih staršev. Leta 1859. je stopil v ljubljanske šole in jih 1869 s prav dobrim uspehom dovršil. Nato je stopil v bogoslovje in bil 27. julija 1873 posvečen v mašnika. Škof Vidmar ga je poslal na Dunaj nadaljevat bogoslovne študije, kjer je 15. decembra 1876 postal doktor bogoslovja. Škof Pogačar mu je izposloval podporo za nadaljevanje bogoslovnih študij in v jeseni 1877 se je podal na Nemško v Monakovo, Köln, Freiburg na Badenskem, Tübingen in Würzburg. Študiral je tudi v Italiji, predvsem v Rimu. Po vrnitvi je postal podvodja ljubljanskega semenišča, kjer je predaval cerkveno pravo. L. 1882. pa je na povabilo sarajevskega nadškofa dr. Stadlerja dospel v Sarajevo. Tu je kmalu postal generalni vikar in 1897 naslovni škof siunijski; dne 24. marca 1898 pa ga je papež potrdil za knezoškofa ljubljanskega. Dne 5. majnika je vzel v sarajevski stolni cerkvi slovo od svojih ljubljenih Bosancev in 20. maja so ga že Ljubljanci pozdravili v svoji sredi. >Pri vas, med vami sem ves vaš!< S temi besedami je prišedši v Ljubljano pozdravil svoje rojake.

Ta tri desetletja, odkar vlada naš prevzvišeni vladika ljubljansko škofijo, smemo po pravici imenovati najburnejšo dobo v življenju slovenskega naroda. Svobodomiselnost časopisje je besno napadalo Cerkev in njeno služabništvo. Vera med slovenskim izobraženstvom je pešala, ljudstva se je lotevala verska mlačnost. Cele kulturne organizacije so krenile na popolno brezversko pot. Poleg tega sta se morala slovenski kmet in delavec obupno boriti proti kapitalizmu in ves mali slovenski narod je bil težke boje z nasilnimi šovinističnimi sosedi.

Pa gorja še ni hotelo biti konca. Strašna svetovna vojna je prinesla seboj še večjo versko brezbriznost, še večjo moralno razbrzdanost, še hujšo socialno bedo. In med vsemi temi trpljenja polnimi leti je bil naš častitljivi vladika svojim ovčicam najboljši pastir in tolažnik. Tolažil je svoje vernike neprestano na prižnici in spovednici, bodril in moralno dvigal v svojih pastirskih listih vse dotlej, da ni končala strašna svetovna vojna.

Z državnim prevratom je stal naš narod zopet pred novimi nalogami. Sosedje so se hoteli koristiti z našo zemljo, ves slovenski narod so hoteli zasužnjiti. Pa je hitel škof-starček v Pariz in v London, da pridobi prijateljev svojemu narodu.

Ogromno je delo, ki ga je izvršil za verski in нравni prerod v svoji škofiji. Na štirih katoliških shodih se je na pobudo škofa zbralo na tisoče vernega ljudstva in katoliškega izobraženstva na posvetovanja in na manifestacije katoliškega programa.

Neštevilne škofijske poslanice, škofijski listi, redne vizitacije župnij, zborovanja dekanov, sinode, vse to priča o njegovi neumorni in požrtvovalni skrbi in ljubezni do svojih vernikov. Obiskaval je s svojimi verniki večkrat svetovna božja pota, zlasti Lurd, Rim in Jeruzalem.

Najveličastnejši spomenik ljubezni do svojega naroda pa si je prevzvišeni vladika zgradil z zgraditvijo zavoda sv. Stanislava, ki ob njegovem letošnjem 80 letnem jubileju tudi obhaja svoj srebrni 25 letni jubilej. V skrbi, da ne bi njegovim ovčicam manjkalo dobrih gorečih duhovnikov, je prevzel nase to ogromno delo. Ohraniti mladeniče poštene v njih najnevarnejših letih in zveste sinove slovenskega naroda, je bil njegov namen in ni se strašil truda in žrtev, ki mu jih je neprestano nalagala prva slovenska gimnazija. Da so po naših gimnazijah prevedeni stari klasiki, grški in latinski, na slovenski jezik, je odlična zasluga našega škofa in njegovih duhovnikov-profesorjev.

Sam zvesti sin svojega naroda se je s pravo gorenjsko jeklenostjo vedno v govoru in pismu boril za pravice slovenskega naroda. Prirojena mu energija ga je že v šolah varovala, da ni postal žrtev ponemčevalne metode tedanjih let. Kadarkoli je šlo za koristi ljudstva, je šel škof vedno sam osebno glasovat v deželni zbor. Prav tako se je zgledno udeleževal volitev, še več pa z molitvijo pomagal za srečen izid.

Izpod njegovega peresa so izšle med slovenski narod neštete knjige, brošure in spisi verske, vzgojne in izobraževalne vsebine. Ni se menil za svobodomiselnega napada, dasiravno se je brezverno časopisje kar kosalo med seboj, kdo bo hujše blatil škofa. Pač je škofa bolela zloba in zakrknjenost ljudstva, a to mu ni vzelo poguma, da ne bi se neprestano neumorno trudil za moralni in verski dvig ljubljenega svojega naroda. Še danes je sivolasi nadpastir budno na straži za pravice katoliške Cerkve in z ustanovitvijo katoliške akcije hoče v svoji škofiji vse javno kot zasebno življenje svojih vernikov usmeriti po edino zveličavnih nauk Kristusovih.

Apostolskega srca, kakor zasluži, ni mogoče opisati, občudovati ga moremo samo. V resnici stoji kot knez med nami, dasi je svetnik v zasebnem življenju. In kar je nezmožna beseda, naj dopolni hvaležnost in udanost, ista udanost, kot so jo svojemu nadpastirju prisegali tisoči in tisoči vernikov na katoliških shodih, ista hvaležnost in udanost, kot jo zasluži v resnici apostolski škof, ki vse svoje življenje daruje Bogu in narodu.

Dr. Pregelj:

V Bogu živiš.

V Bogu živiš,
Sveto slavje slaviš,
Vladika naš pravi!

Mi, vladika, po knjigi še zdravi,
mi, vladika, po Tebi smo pravi,
mi, vladika, še rod smo sam svoj!

Vladika naš pravi,
Vladika slovenske ljubavi kraljuj!

Mi duševni zarod smo Tvoj!

Bog prošnjo nam čuj:
Še vladaj, še stoj,
kraljuj, kraljuj, kraljuj!

Vsem društvom!

Dne 29. majnika praznuje naš vladika dr. A. B. Jeglič 80 letnico svojega rojstva. Dolžnost vsakega društva je, da se ob taki izredni priliki s hvaležnostjo spominja tako zaslužnega moža kakor je naš Višji Nadpastir. Vsled tega naj ne bo prosvetnega, izobraževalnega društva v področju naše škofije, ki se ne bi spomnilo tega jubileja. Vsako društvo naj priredi 29. maja ali naslednjo nedeljo slavnostno akademijo, ki naj bo posvečena škofu. Pričujoča številka »Vestnika« nudi dovolj tvarine za slavnostni program.

Prevzvišeni jubilant, ki je vse svoje prispevke in dohodke porabil za kulturni prospah našega ljudstva, goji v svojem srcu še eno željo, da bi zgradil katoliški akciji in njenim pomožnim organizacijam »Lastni dom«. Dolžnost društva je, da se spomni svojega škofa ne samo v besedi temveč z dejanji. Vsako društvo naj pokloni dohodek te akademije za »Jegličev sklad«, kateri tvori temeljno glavnicu za bodoči »Lastni dom« v Ljubljani.

Prosvetna društva naj se udeležijo z znaki in zastavami dopoldanske slovesne službe božje, priporoča se članom naj darujejo tudi sveto obhajilo in molijo za Prevzvišenega. V Ljubljani sami se bo vršila zvečer dne 29. maja slavnostna akademija s sledečim programom:

1. Jubilate, poje zbor »Ljubljane« s spremljevanjem fanfar.
2. Čebljanje naših malčkov, dramatična poklonitev mladine Prevzvišenemu.
3. Slavnostni govor, govori dr. M. Natlačen.
4. Državna himna, poje pevski zbor s spremljevanjem fanfar.
5. Ob 80 letnici, zložil dr. Dolinar, poje zbor s spremljevanjem fanfar.
6. Višji naš pastir, pozdravljen! zložil dr. J. Pogačnik, recitacija.
7. Povsod Boga, simbolična pesem.
8. Papeška himna, poje mešani zbor »Ljubljane« s spremljevanjem fanfar.

Društva po deželi naj si sestavijo sličen program na podlagi gorenjega osnutka. Za to priliko so primerne pesmi dr. Dolinar, V Bogu živiš; Stanko Premrl, Ob zlati maši; Aljaž, Oj sflavljenec današnji. Papeška himna; Povsod Boga in državna himna.

V. V.:

Svojemu škołu, ki je dopolnil 80 let.

Oče,
ne misli, da bomo danes šteli
Tvoja teta, ki Ti glavo sive!
Samo vso Tvojo ljubezen bi radi prešteli,
ki je natihoma padala v naše roke.

Mi imamo le eno zavest: da si ves naš,
in da ne boš nikdar nehal z nami živeti,
da ne moreš niti svojih pomladi prešteti,
ko jih vse v naših rokah ujete imaš!
Čutimo, kako ves z našo svetlo deželo živiš:
kako vsako jutro pozdravljaš zarjo naših gora,
kako se vsak hip v naših cerkvah in cerkvicah mudiš,
kako rad obstaneš pred znamenji sredi polja,
kako si v naših starih domovih doma,
kako so vedno le k nam Tvoje misli namenjene,
kako so Tvoje molitve vse z našimi sklenjene,
kako se s svojim Bogom za nas boriš.

S svojim življenjem najlepšo misel si nam razodel:
mnogo je poti v nebo, a nobena mimo Marije,
in le po Njej nam vsa božja milost prisije
in ob Njej bo najlaže vsak k Bogu prišel.

To so nam Tvoja leta:
 misel nebeških domov,
 Tvoja moč in ljubezen, ki našo zemljo rosi,
 Tvoja beseda, ki zdrava v naših dušah živi,
 Tvoje veselje, mladost in bogat blagoslov!
 Oče!
 Stokrat zahvaljen za vse Tvoje dni!

(Ponatis iz »Bogoljuba« št. 5, 1930.)

P. Krizostom:

Veselo čebljanje naših malčkov.

(Prizorček otročičev ob priliki osemdesetletnice škofa Ant. Bonaventura Jegliča, dne 29. majnika 1930.)

Jerica (prihiti s košaro rož od desne).

Tonček (s šopkom od leve):

Kam pa, Jerica, tako hitiš?
 In tako ošabno se držiš!

Jerica (hoče mimo, Tonček je pa ne pusti):

Pusti me!
 Danes nimam časa klepetati.
 Moram našega visokega očeta obiskati.

Tonček:

Ti meniš: prevzvišenega nadpastirja našega,
 ki danes že celih osemdeset let ima.

Jerica:

Se razume. Kajpada.

Tonček: Kaj? Sama pohitiš v škofijski dvorec?

Jerica: Ti si velik tepček, če ne celo prav majčken norec!

Tonček (ji pomoli svoj šopek v obraz):

Ti že pokažem — na!!

Peter, Tomaž, Mihec, Tilka, Milka, Julka (prihite s cvetjem v ročicah):

Kaj pa se prepirata vidva!?

Peter: Poredneža!

Tonček: Premislite! Jerica bi rada k škofu sama šla!

Vsi: Ha, ha, ha!

Tomaž: Vsi bomo skupaj šli!

Pa konec besedi.

Tilka (Jerici):

In z nami boš šla tudi ti!

Julka (Jerici):

Meniš, da si ti že kakšna dama?

Jerica (jokaje):

Tonček laže. Nikdar nisem rekla,
 da k škofu šla bom sama.

Janezek (priteče ves zasopljn z velikim šopom rož):
Premislite! Vladika naš dosegel danes je že osemdeset let.

Vsi: Ha, ha, ha.

Milka: Meniš, da prišli smo zdaj šele na svet?

Mihec (Janezku):

Povem ti kar naravnost v lica,
da to za nas ni več novica.

Tonček (zakriči na vso moč Janezku):

To se vidi, da časopisov ti ne bereš.

Julka (mu maši usta):

Kaj da se tako neznansko dereš?
Če slišal bi te naš prevzvišeni vladika —
za vse sramota bi bilá velika.

Janezek:

Toda, bratci in sestrice — osemdeset let!!!

Peter: Kaj pa hočeš reči spet:

Janezek: Kakšna dolga doba — osemdeset let!

Tonček: Hm — to je osemkrat deset.

Množiti v šoli smo se že učili.

Tomažek:

Star sem danes ravno osem let.

Tonček: To si še mlad! Ne veš, kaj je svet.

Vsi (kažejo proti levi):

Glejte, glejte, že prihajajo,
da skupno z nami škofu se poklonijo!

Belo oblečeni otroci s cveticami v rokah pripojijo skakljaje na oder:

Veselo, veselo hitimo!
Za našega škofa molimo!
Majskega cvetja na vzvišeno pot
naj mu natrosi Gospod.

Otroci se razvrstijo tako, da napravijo s tistimi, ki so že na odru, lepo skupino.

Deček (v rdečem talarju):

Bratci, sestrice!
Molimo za ljubljenega našega očeta,
naj mu natrosijo nebesa sveta
za njegov osemdeseti god
blagor na njegovo pot.
Molimo, bratci in sestrice!

Vsi (sklenejo roke):

Natrosi mu, Gospod,
za njegov slovesni god
blagor na njegovo pot.
Da pomlad mu v srcu oživi,
da v častitljive njegove dni
solnce plameneče zagori,
da zopet se mu razcveto
nežne cvetke mladosti,
da mu vzklijo s čudovito močjo
rože nebeške sladkosti,
ki le mladost jih more roditi.

Deček: Gospoda moramo prošiti,
da v njegovem delu mu da moči,
da ga ščiti pred nevarnostmi.

Vsi (pojo):

Kristus, tvoja dragocena Kri
naj ga krepí
v težavah življenja!
Rajska Devica,
plašč svoj srebrni
čezenj razgrni!
Angeli ljubljeni,
vi ga vodite.
Cvetja modrosti
na pot mu trosite,
da njegova barčica bo plula v solčno smer,
da lep in jasen bo njegov večer!

Skakljaje se približajo škofu ali njegovi podobi in pojo:

Pevaje, vriskaje tecimo
in škofu se vsi poklonimo.
Osemdesetkrat dočakal je god.
Sipljimo rož mu na pot. (Mu sipljejo cvetke pred noge.)

Vsi:

Oče — pozdravljamo te!
Globoko klanjamo se.

Deklica, belo oblečena:

Če te mi pozdravljamo —
sam Jezus te z nami pozdravlja —
božji prijatelj mladine.
In z nami pozdrave ponavlja
iz žarnega raja višine
sama prečista Devica,
tvoja in naša Kraljica.

Vsi:

Oče — mi vémo,
kako veliko je tvoje posvečenje,
kako dragoceno za nas je tvoje življenje.
Blagoslov tvojih posvečenih rok
naj objame srca tvojih najmanjših otrok!

Vsi skakljaje in pevaje odidejo z odra:

Kot ptičice drobne hitimo.
Za našega škofa molimo.
Majskega cvetja na vzvišeno pot
naj mu natrosi Gospod.

Pogled na zvezdnato nebo.

(Predavanje iz zvezdoslovja.)

Solnce je nam najbližja zvezda stalnica. Ker je v primeru z drugimi zvezdami blizu, je videti veliko in ga je mogoče natančneje opazovati.

Solnce je svetla in vroča ognjena krogla. Posebna priprava imenovana spektroskop nam pove, da sestoji solnce iz prav tistih snovi, kakor naša zemlja. Eno samo snov je bil pokazal spektroskop na solncu, ki je na zemlji niso bili poznali in so jo zato tudi imenovali helij ali solnčno snov. Pozneje so našli plin helij tudi na zemlji, kjer pa je redek. Zaradi neznosne vročine 5000 do 7000° C je seveda solnčna snov spremenjena v pline ali je vsaj tekoča.

Že slavni Anglež Newton je bil s poizkusom dokazal, da ne privlači samo jekleni magnet nase kosov železa in niklja, marveč da v vsaki poljubni snovi spi čudovita moč, ki vleče nase vse druge stvari. Seveda ne s tako močjo kakor magnet železne in nikljaste opilke, ampak vendarle.

Če ima že velik kamen v sebi toliko privlačne sile, da jo je mogoče meriti in je privlačnost tem večja, čim več snovi je zbrane skupaj, kar je vse dokazal že isti Newton, kako velikansko privlačno moč mora imeti potem cela naša zemlja in kako neizmerno šele solnce, ki je milijonkrat večje od zemlje. Privlačnost je sila, s katero vleče zemlja naše nas ljudi in vse kar je na njej. Privlačnost, to so kakor vajeti, s katerimi vleče solnce nase zemljo in ne pusti, da bi se izgubila iz njegovega gorkega objema v ledene daljave, kjer bi moralo poginiti vse zemeljsko življenje.

Kako da ne potegne potem solnce zemlje čisto nase in je ne potopi v svojem ognjenem morju?

Zato ne, ker gonijo privlačnosti nasprotné sile zemljo zopet od solnca stran. Te obojne sile držijo zemljo stalno v primerni razdalji od solnca: ne pustijo je preblizu zraven, pa tudi ne predaleč stran.

Zemlja ne stoji pri miru, marveč se z neznansko hitrostjo vozi okrog solnca. Take hitrosti na zemlji sploh ne poznamo: 29.5 km na sekundo. Vsako leto enkrat se prepelje zemlja okrog in okrog solnca. Po tem obhodu ravno leta računamo. Vsak dan se zasuče hkrati okrogla zemlja sama okrog sebe. Po čemer računamo ravno dni. Polovica zemlje je vedno obrnjena proti žarečemu solncu in ima dan, druga polovica pa je obrnjena od solnca stran in ima noč.

Zemljin zvest spremljevalec je mesec, ki se vozi okrog nje kakor zemlja okrog solnca. Vsakih 27 dni in 8 ur konča mesec svoj obhod. Kadar je pred zemljo, to je sredi med zemljo in solncem nam kaže svojo proč od solnca obrnjeno, nerazsvetljeno in zato temno polovico, ki je ne vidimo in pravimo da imamo mlaj. Od tam gre njegova pot na levo, če gledamo iz zemlje proti solncu. Zmiraj več vidimo mesečeve razsvetljene polovice. Pravimo, da mesec raste. Ko sta zemlja in mesec od solnca enako oddaljena, nam kaže mesec pol proti solncu obrnjene in razsvetljene in polovico od solnca proč obrnjene in zato temne polovice. Nerazsvetljene, temne polovice ne vidimo, pač pa razsvetljeno in pravimo, da je prvi krajec. Prvi krajec je podoben črki D. Zatem se pomika mesec v isti smeri, dokler ne pride za zemljo. Takrat ga vidimo vsega od solnca ožarjenega in pravimo, da imamo polno luno ali ščip. Potlej se vozi naprej in spet obrača proti nam vedno manj razsvetljene svoje krogle, dokler ne pridemo do zadnjega krajca in potem do mlaja, na kar se isto gibanje ponavlja brez prestanka. Včasih se postavi na svoji poti okrog zemlje mesec v natančno črto med solncem in zemljo. Takrat zakrije mesec en del ali pa vse solnce. Mi pravimo, da imamo popolen ali nepopolen solnčni mrk. Drugič se postavi mesec spet natančno za zemljo, tako da je v isti vrsti in ravni črti solnce — zemlja — mesec. Takrat pade zemeljska

senca na mesec. Če bi živeli na mesecu ljudje, bi videli takrat oni solnčni mrk. Zemeljska senca otemni tisti del meseca, na katerega pade. Mi pravimo, da je luna mrknila. Učeni ljudje znajo natančno preračunati, kdaj da bo mrknila luna in kdaj solnce, kar potem v kalendarjih tudi do minute natančno napovedujejo.

Učenjaki - zvezdoslovci so izračunali tudi kako daleč da je iz zemlje do solнца ali do meseca. Dobili so ogromne številke: do solнца 149 milijonov kilometrov, do meseca pa 384.400 km. Te razdalje pa niso vedno čisto enake.

Takih ogromnih številki si mi ne moremo prav predstavljati. Zato si bomo poizkusili predočiti te razdalje drugače.

Vsak pozna fotografijo. To je pomanjšana, pa natančna slika Vašega obraza. Gospodarji poznajo mape in zemljevide. To so silno pomanjšane slike naše zemlje. Iz šole se spominjate zemljevida, na katerem je narisana ves svet. Zemljevid, ki nam vso zemljo kaže posebno nazorno je napet na veliko kroglo, ki jo imenujemo globus. Kakor navadni zemljevidi so tudi globusi večji ali manjši. Vaš šolski je bil morda tako velik, kakor srednje debela buča. Ponekod imajo veliko večje. Dobiti pa je tudi prav majhne.

Za našo ponazoritev bi rabili en tak prav majhen globus. Ker tako majhnega v trgovini ni dobiti, si izberemo drobno 6 milimetrov debelo grahovo zrnce, ki naj nam grobo predstavlja vso našo velikansko zemljo. Na tako majhnem globusu bi bilo komaj mogoče naslikati dele sveta. Cela Slovenija bi ne bila večja od malo zategnjene pičice na i.

To grahovo zrnce postavimo na okno. 18 cm stran položimo drobno 2 mm debelo proseno zrnce. Potem pa izmerimo 72 m od okna po vrtu. Če bi bili doma, bi si poiskali najdebelejšo zlato rumeno bučo, kar jih je kdaj zraslo na Vašem vrtu in jo tam postavili. Evo Vam potem zemljevida, ki Vam kaže solnce, zemljo in mesec sorazmerno njihovim velikostim in medsebojni oddaljenosti.

Že sem omenil, da naša zemlja ne stoji pri miru, marveč z velikansko hi-

prostjo natančno v enem letu obleti solnce. Z njo se vozi mesec, ki je manjši in urnejši in obletava hkrati tudi še zemljo, je včasih pred njo, za njo, na njeni desni ali levi.

Pa zemlja z mesecem nikakor ni edini solnčni častilec in spremljevalec, marveč je še cela vrsta svetov in zvezd, ki se z njima vred okrog solнца vozijo.

Te bi najlažje opazovali s solнца samega. Drugače seveda tja ne moremo kakor v duhu. Enkrat je pot predolga. 149 milijonov kilometrov! Najhitrejši brzovlak bi rabil za tako pot 175 let, če bi vozil brez prestanka noč in dan. Tudi bi bilo tam za nas vsekakor prevroče. 15 ali 16 stopinj Celzija našemu telesu nekako najbolj prija. 100 stopinj vroč krop že povzroča smrtne opekline. Solnce pa so izračunali, da ima vročine 7000 stopinj Celzija. To je veliko več, kakor je treba, da se stopi železo, srebro, zlato ali katerakoli kovina. Tretjič ne smemo pozabiti, da je solnce tristo-tisočkrat ali celo milijonkrat večje kakor zemlja. Zato pa tudi z večjo močjo vleče nase vse stvari. 80 kg težak moški bi tehtal na solncu 2240 kg in bi se zrušil pod lastno težo. Našega duha pa ne utruji pot, vročina mu ne škodi in teže ne čuti, zato v duhu že lahko obiščemo tudi solnce in se iz njega razgledamo.

Kaj bi zanimivega videli na solncu samem, ki ga vneti zemeljski opazovalci tako navdušeno opisujejo, žal ni časa ne prostora, da bi Vam razlagal. Zanimive solnčne pege, ki so jih odkrili šele zadnji čas in katerih učenjaki še danes ne morejo prav razložiti, toliko da omenim. Zdi se namreč, da so v zvezi s prilikami na zemlji: kadar so te pege posebno številne in velike, razsajajo po zemlji viharji, neurja, povodnji in potresi. Nas zanimajo zaenkrat posebno solnčni zvesti spremljevalci, planeti kakor jim pravimo.

Naše solnce ima osmero planetov, osmero zemlji podobnih svetov, ki ga neprestano obletavajo v večjih ali manjših krogih, kakor je pač kateri od solнца oddaljen. Naj jih kar po imenu naštejemo: Merkur, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun. Najbližji je

solncu Merkur, najbolj je oddaljen Neptun. Našo zemljo bi videli iz solнца kakor slabotno zvezdico, zadnjih dveh planetov bi pa s prostimi človeškimi očmi sploh ne bilo videti.

Sedaj pa Te, prijatelj, spet povabim na potovanje. Iz solнца bi se peljala mimo vseh planetov do njihovega skrajnega tovariša Neptuna.

Aeroplan je za tako pot zanič. Prepočasen. Povabim Te, da zajahava — kajpada spet samo v duhu — vsak svoj svetloben žarek, ki iz solнца izhaja in vse svetove razsvetljuje. Tak žarek je najhitrejša stvar, ki jo poznamo in bo to prav blazna naglica, s katero se bova vozila. Če bi se hotela voziti tako eno sekundo okrog zemlje, bi jo obšla v eni sekundi ravno sedemkrat. Če bi hotela iz zemlje na mesec, bi tudi prišla v eni dobri sekundi.

S solničnim žarkom odpotujva torej točno opoldne iz solнца v vseмирje. To Vam bo vožnja s svetlobnim žarkom.

V petih minutah smo že mimo Merkurja in Venere. Merkur je solncu najbližji planet in izmed vseh najmanjši. Ker je solncu najbližji, je njegova pot okrog njega najkrajša in jo zmaga Merkur že v 88 zemeljskih dneh. Merkurjevo leto traja torej 88 zemeljskih dni. Venera je ona lepa zvezda, ki jo vidimo iz zemlje včasih zvečer in ji pravimo Večernica, včasih pa zjutraj in jo imenujemo takrat Jutranjico ali Danico. Skoraj take velikosti je kakor naša zemlja.

V osmih minutah smo vštric zemlje in meseca.

Potem drvimo naprej mimo Marsa z dvema igračasto majhnima mesecema,

mimo številnih asteroidov, ostankov ene razdrobljene zvezde, kakor mislijo nekateri, mimo Jupitra s štirimi velikimi in petimi manjšimi, mimo Saturna z desetimi meseci in čudovitim obročem in Urana s štirimi meseci. Ob pol 5 popoldne smo že na skrajnem planetu Neptuna, okrog katerega se tudi vozi en mesec.

Če bi se ozrli sedaj nazaj, bi ne videli solнца več kot veliko ploskev, kakor ga vidimo iz zemlje, marveč samo še kot svetlo sliko. Zemlje bi seveda s prostimi očmi sploh ne videli. Saj tudi Urana in Neptuna, ki sta vendar dosti večja, s prostimi očmi iz zemlje ne vidimo in so zvezdoslovci sploh prej izračunali, da morata biti, preden ju je kdo z daljnogledom videl, kar so po pravici slavili znanstveniki kot sijajen uspeh človeške bistrournosti.

Čim dalje je planet od solнца, tem daljša mora biti njegova pot, da ga obide. Pa tudi vozi bolj počasi. Dočim je Merkurju za njegov obhod dovolj 88 dni, rabi Uran 84 zemeljskih let, Neptun pa celih 164 let in 280 dni.

Pristaviti je treba, da bi bilo iz solнца samega kaj enostavno opazovati pota planetov, da je pa stvar gledana iz zemlje veliko bolj zamotana. Zemlja namreč sama ne stoji na mestu, večino planetov prehiteva, za nekaterimi pa zaostaja. Zato je videti, kakor bi se planeti sami neredno gibali, kakor bi včasih zastali, šli celo nazaj in delali zanke. Vsega tega si svojčas niso znali razložiti, kar je rodilo astrologijo, ki je iz gibanja zvezd hotela spoznavati prihodnost, kar se bo šele zgodilo.

(Konec prihodnjič.)

Vsebina: Dr. J. Pogačnik: Višji naš Pastir, pozdravljen! — Vsem društvom. — V. V.: Svojemu škofu, ki je dopolnil 80 let. — Dr. Pregelj: V Bogu živiš. — P. Krizostom: Veselo čebljanje naših malčkov. — Ob 80 letnem jubileju škofa dr. A. B. Jegliča. — Pogled na zvezdnato nebo (predavanje iz zvezdoslovja).

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.